

etdirdiyi dərslər dayanır. Bugünkü tədqiqatçılar ilkin araşdırmalarına məhz prof. B.Çobanzadənin, prof.A.Abdullayevin, prof.Ə.Əfəndizadənin, prof.B.Əhmədovun, prof.Y.Kərimovun və b. kitablarından başlamalıdır. Bu alimlərə istinad olunmadan dil metodikası üzrə aparılan tədqiqatlar elmi-metodik bünövrədən məhrumdur və praktik səciyyə daşıya bilməz.

Rəyçi: dos. Ə.Abbasov

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Abdullayev A.S. Orta məktəbdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası (Ali məktəb tələbələri üçün dərslər), Bakı: Maarif, 1978, 280 səh.
2. Bəliyev H.B. Ana dili tədrisi metodikası, Bakı: APİ, 1978, 86 səh.
3. Kərimov Y.Ş. Metodik aləmdə öz dəsti-xətti olan adam. P.Paşayeva. H.Bəliyev, Bakı: Qismət, 2009, s.27-28.
4. Xəlilov B. M.İbrahimovun dilçilik görüşləri. // Azərbaycan məktəbi, №1, 2012.
5. Seyidov Ə. Azərbaycanda pedaqoji fikrin inkişaf tarixindən. Bakı: 1987.
6. Yusifova N. Ağaməmməd Abdullayev və Azərbaycan dilinin tədrisi metodikasının formalaşması, Bakı: Elm və təhsil, 2011, 212 səh.

H. Юсифова

Об истории формирования методики преподавания Азербайджанского языка Резюме

Начиная с 50 годов XX века началось системное исследование, связанное с методикой преподавания азербайджанского языка. Творчество профессора Агамамеде Абдуллаева занимает видное место в формировании азербайджанского языка как науки, определение и развитие его лингвистической и методической основы, в подготовке ученых языковедов-методистов.

N.Yusifova

From the History of Teaching Methods of Azerbaijan language Summary

From the beginning of 50s of the XX century researchers began to acquire the methods of teaching of Azerbaijan language systematically. Professor Agamammad Abdullayev's creative activity plays great role in forming teaching methods of Azerbaijan language. As a linguist, he determined methodological and linguistic principles of the language and its further development. He has also special service in training a number of national linguists – methodologists (teacher-trainers). All these problems are investigated scientifically in the article.

YARADICI ƏMƏYİN İFADƏSİ

Zeynal Zeynalov
ARTPI-nin şöbə müdiri

Açar sözlər: qiymətləndirmə, keyfiyyət, kurikulum, innovativ proqramlarda iştirak.

Ключевые слова: оценивание, качества, curriculum, участие в инновационных программах.

Key words: assessment, quality, curriculum, using innovative programmes.

Keyfiyyət göstəriciləri yaradıcı əməyin ifadəsidir. Dünya təhsilində inteqrasiyanın sistemli, geniş parametrlə prosesə çevrildiyi bir zamanda inkişaf etmiş ölkələrin qabaqcıl pedaqoji təcrübələrini öyrənib, ümumiləşdirib yaymaq, həmkarlarının çoxillik əməyinin nəticəsi olaraq formalaşmış qabaqcıl pedaqoji təcrübələrdən bəhrələnərək tədris prosesinin səmərəliliyini artırmaq və özfəaliyyətini təqdim etmək bacarığına malik olmaq müəllimin yaradıcı əməyinin keyfiyyət göstəricilərindəndir.

Müəllimin yaradıcılıq və sağlam rəqabət tələb edən layihələrdə, müsabiqə və innovativ proqramlarda iştirakı onun yaradıcı əməyinin keyfiyyətinin aşkarlanması üçün mühüm rol oynayır. Bu baxımdan, ixtisas artırma təhsilinin yeni modeli əsasında nəzərdə tutulmuş peşə fəaliyyətinin ümumi əsasları, ixtisas sahələri və innovasiyalar üzrə təlimlərdə iştirakının vacibliyi əsas şərtlərdəndir.

Məktəblərdə və ayrı-ayrı müəllimlərin fəaliyyətində özünü göstərən məzmun nailiyyətləri və şagird göstəricilərində əks olunan innovativ fəaliyyət motivləri "Ən yaxşı ümumtəhsil müəssisəsi", "Ən yaxşı müəllim" müsabiqələri vasitəsilə üzə çıxarılır. İxtisası üzrə dövrün tələbinə uyğun elmi-nəzəri biliklərə, pedaqoji etika və mədəniyyətə malik olması onu yaxşı müəllim

kimi tanıtdırır.

Təhsil prosesində müəllim yeni pedaqoji texnologiyalardan faydalanaraq şagirdlərdə təfəkkürün formalaşmasına nail olur, müasir təlim yanaşmalarını əks etdirən dərsmühazirə, dərş-yarış, dərş-müzakirə, dərş-disput kimi qeyri-standart dərslərdən istifadəyə üstünlük verir, qruplarla, cütlərlə, fərdi və kollektivlə iş formalarından istifadə edir, dialoqa, məntiqi və tənqidi təfəkkürü inkişaf etdirən, yaradıcı metodlara əsaslanan fəal metodlardan istifadəyə geniş yer verir.

Təhsilin keyfiyyəti təlimin yeni texnologiyasını, tədris prosesini bilavasitə reallaşdıran, müəllimin yaradıcı əməyindən, peşəkarlıq səviyyəsindən və peşəsinə ürək-dən sevməsindən çox asılıdır.

Müəllimin uşaqlarla həssas ünsiyyət qurma, əməkdaşlıq, tədqiqatçılıq, özünü-təhsil və idarəçilik bacarıqlarına malik olması onun dövrün tələblərinə uyğun inkişaf etmiş xüsusiyyətlərindəndir.

Müasir müəllim özündə ən ali bəşəri keyfiyyətləri birləşdirməli, obyektini sevməli, tərbiyə etdiyi uşaqlara qayğılı münasibət bəsləməlidir. O, yüksək pedaqoji ustalığa malik olmalı, məktəbə daxil olduğu gündən məktəbi bitirənə qədər uşaqla pillə-pillə yüksəlməli və özünün mənəvi sərvətlərini ona verməlidir.

Təlim prosesinin yaxşı qurulması üçün

müəllim-şagird münasibətləri tənzimlənməlidir. Müəllim şagirdin psixologiyasını, onlarla necə rəftar etməyin texnologiyasını öyrənməli, onu stimullaşdırmaq üçün özünün sinif şəraitinə uyğun mexanizmini tapmalı və bunun üçün özündə dözümlülük bacarığı yaratmalıdır.

Əlbəttə, pedaqoji mədəniyyətin əsas əlamətlərindən biri müəllimin uşağa bağlılıq hissidir. Müəllim-şagird münasibətləri tədris prosesinin əsas komponentlərindəndir.

Təhsilin inkişafını şərtləndirən əsas amil məhz müəllimin fəaliyyətidir. Uğurlu nəticə də fəaliyyətdən asılıdır. Müasir maddi-texniki bazadan, keyfiyyətli təlim vasitələrindən, dərsliklərdən, ən yeni informasiya texnologiyalarından səmərəli istifadə edərək keyfiyyətli təlimə təminat verən ancaq müəllim ola bilər.

Müəllim yalnız bilik vermir, eyni zamanda öyrənlərin təfəkkürünün, düşünmə tərzinin dəyişməsinə səbəb olur, idrak fəaliyyətinə təsir edir. Təcrübə göstərir ki, təhsil və inkişaf sahəsində müəllim amili özünü əhəmiyyətinə və missiyasına görə bu gün də, gələcəkdə də aktual olaraq qalacaqdır.

Müasir müəllim qabaqcıl Avropa və Amerika təhsil sistemindən ən önəmli nümunələr seçərək milli zəmin əsasında demokratikləşdirmə, humanistləşdirmə, humanitarlaşdırma, inteqrasiya, diferensiallaşdırma və fərdiləşdirmə kimi vacib prinsiplərin tədris prosesinə yaradıcılıqla tətbiqini həyata keçirir.

Bu prinsiplərin həyata keçirilməsi şagirdin təlim-tərbiyə prosesinin əsas subyektinə çevrilməsini, onun şəxsiyyət kimi formalaşmasını, cəmiyyətdə mövcud olan təhsillə bağlı bir çox qurumların səylərinin onun mənafeyi istiqamətinə yönəldilməsini nəzərdə tutur.

Müasir müəllim təlim fəaliyyəti zamanı təhsil məqsədləri olaraq şagirdlərdə

müstəqillik və özünütəşkil qabiliyyətlərini, özlərinin hüquqlarını müdafiə edə bilmək bacarığını və yüksək hüquqi mədəniyyəti, əməkdaşlığı, tolerantlığı, başqalarını qəbul etmək və dinləmək mədəniyyətini, dialoq aparmaq, məzmunlu kompromis axtarıb tapmaq bacarığını formalaşdırmalıdır.

Müəllimin yaradıcı əməyi bir də ondan ibarət olmalıdır ki, dərslərini yeni təhsil modeli kimi kurikulum əsasında qurmalıdır. O, bu zaman şagirdləri əzbərçilikdən xilas edərək tədqiqatçılığa, təfəkkür və düşüncələrinin inkişafına gətirib çıxarır. Həm də özü yenilikləri mənimsəməyə səy göstərir, dərslərinin daha maraqlı, rəngarəng keçməsinə imkanlar yaradır. Bu dərslərdə interaktiv metodların imkanları daha aydın meydana çıxır. Debatlar, rollu oyunların tətbiqi, müzakirələr, kompüterdən istifadə edərək tapılan yeni mülahizələr, dəlillər, tarixi faktlar dərslərin elə sinifdə öyrənilməsinə zəmin yaradır.

Müəllim pedaqoji prosesin təşkilatçısı olmaqla yanaşı, ilk növbədə prosesi qiymətləndirməyi bacarmalıdır. Təlim-tərbiyə prosesində qiymətləndirmənin yerini müəyyən etməli, onun statistik təhlilini aparmalı, proqnoz və təkliflər vermək üçün problemə ümumi yanaşsın, qiymətləndirmə ilə bağlı fundamental məsələləri həll etməlidir. Bunun üçün təlimin məzmunu (uşağa nəyi, hansı həcmdə öyrətməli), təlim üsulları (uşağı necə öyrətməli), öyrədici mühit (uşağı hansı şəraitdə öyrətməli) və qiymətləndirmə (öyrətmə prosesinin durumu və onun nəticəsinin göstəriciləri) kimi təlim prosesinin sadələşdirilmiş modelini həyata keçirməyə nail olmalıdır.

Müəllimin yaradıcı əməyi onu şagirdlərin, valideynlərin sevimləsinə çevirir və onlar "seçilmiş müəllim"i kimi tanınırlar. Valideyn də öz övladının təhsiləmə taleyini məhz seçdiyi müəllimə etibar etməyi üstün tutur.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, müəllim əməyinin keyfiyyət göstəricilərindən ən önəmli şagirdlərinin psixoloji durumunu və fiziki sağlamlığını müntəzəm olaraq öyrənməkdən, onların normal fəaliyyətlərinin gedişini və təlim müvəffəqiyyətlərini təmin etməkdən ibarətdir. Bu, hazırda ən başlıca vəzifələrdən biridir.

Rəyçilər: dos. R. Qəndilov, dos. A. Əliyev

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Mehdişadə M. Ümumtəhsil məktəblərində təlim-tərbiyə prosesinin təkmilləşdirilməsi yolları. Bakı: Maarif, 1982, 382 s.
2. Mərdanov M. Azərbaycan təhsili islahat yollarında: uğurlar, problemlər, vəzifələr. Bakı: 2001, 130 s.
3. Mehrabov A. Azərbaycan təhsilinin müasir problemləri. Bakı: Mütərcim, 2007, 447 s.
4. Mehrabov A., Abbasov Ə., Zeynalov Z., Həsənov. R. Pedaqoji texnologiyalar. Bakı: Mütərcim, 2006, 372 s.

З.Зейналов

Выражение творческого труда

Резюме

Участие учителя в проектах, требующих творчества, здоровой конкуренции, использование инновационных программ, создание доверительных взаимоотношений с учащимися, сотрудничество, исследование, самообразование, и

овладение способностью управления, умение использовать передовые Европейские и Американские системы образования, выбирая самые важные образцы, и на национальной основе творчески приложить к учебному процессу, умение использовать на уроках новые педагогические технологии, творческое использование возможности новых интерактивных методов.

Все перечисленные положения можно оценивать как качественные показатели творческого труда современного учителя.

Z.Zeynalov

The qualitative indicators of creative work of modern teacher

Summary

Participation teachers in the project demanding creation, strong competition, using innovative programmes, creation trusting relation with the pupils, co-operation, investigation, self-education and acquiring ability of management, The ability of using European and American system of education, choosing the most useful model, on national base creatively attach to the teaching process, the ability of using at the lesson new pedagogical technology, creatively using possible new interactive methods.

All enumerate position can be valued as qualitative indicators of creative work of modern teacher.

Məqalə Təhsil Problemləri İnstitutunun nəticələrinin təhlili və qiymətləndirilməsi şöbəsinin 30 mart 2012-ci il tarixli (protokol №2) iclasında müzakirə edilmiş və çapı məsləhət bilinmişdir.